

Türküstan

www.turkustan.info

**Dilqəm
ƏHMƏD**

birliyi fevral ayının 19-da günortadan sonra Bəyoğlu "Tokatlıyan" hotelinin salonunda mükkəlf bir musiqili-rəqsli çay ziyafəti tərtib edib.

qışlanıb. Xüsusilə, pianoda milli azəri havaları çalan və milli şeş-qilər oxuyan azərbaycanlı tələbələrə Dilşad xanım çox alqışlanıb" ("İstiqlal", N 29, 1933).

Yazıda adı çəkilən Dilşad xanım gələcəkdə nüvə fizikası sahəsində elmlər doktoru dərəcəsi qazanan Dilşad Talıbxan Elbrusdur.

Mühacirətdə çap olunan "Qurtuluş" jurnalının üçüncü sayında "İstanbulda azərbaycanlı artistlər" başlıqlı məqalə dərc olunub. Yazıda azərbaycanlı sənətcilərin İstanbul və Ankara ilə yanaşı, Anadolunun müxtəlif bölgələrində də uğurla fəaliyyət göstərdiyi qeyd olunub, musiqi ilə yanaşı, teatr sənətinin də inkişafından bəhs edilib:

findan bəhs edilib:

"Azərbaycan Musiqi Heyəti" ilə yanaşı, Azərbaycan teatrları da türkiyəli tamaşaçıların ümumi marağını cəlb etməkdədir. Başda məşhur "Arşın mal alan" operetası olmaqla, Azərbaycan operetaları İstanbul səhnələrində çox böyük rəğbətlə qarşılanmaqdadır. Təkcə teatrdə deyil, adi həyatda da Azərbaycan vallahlarının uğuru böyükdür. İstanbul küçələrində yürüyərək Azərbaycanın operetalarını dinləmək hər zaman mümkündür" ("Qurtuluş" jurnalı, N 3, 1935).

Türkiyənin "Cümhuriyyət" qəzetinin 1944-cü il 9 may sayında azərbaycanlı sənətcilərin İstanbulda ayın 10-da Şəhər Teatrında "Arşın mal alan"ı komediya səhnəsində oynayacaqları xəbəri dərc edilib. 15 aprel 1948-ci il tarixli sayda isə "Yeni səs" teatrında "Məşədi İbad"ın 20 apreldə səhnəyə qoyulacağı bildirilib.

Sirkeciə Azərbaycan kinosu

Türkiyənin "Sinema və tiyatro" dergisinin 1934-cü il fevral sayındakı məlumatdan aydın olur ki, həmin il İstanbulun Sirkeci tramvay caddəsinin ən işlək yerində "Azəri Türk Sinema Teatrları" fəaliyyətə başlayıb. Teatrdə göstərilən filmlərin arasında azərbaycanlı aktyor və aktrisalar milli rəqslər və musiqi ifa ediblər. Burada sənət ifa edən heyətin əsas aktrisası Bayan Leyla adı ilə tanınan Leyla xanım olub. Jurnalda Leyla xanım haqqında müsbət fikirlər qeyd edilib:

"Bu azərbaycanlı sənətkar məmləkətimizə milli rəqsləri gətirib, göstərdiyi oyunlarda çox uğurlu olub və alqışlanıb. Öz məmləkətlərinin xalis türkçəsi ilə söylədiyi milli şeş-qilər, uyğun və düzgün bir orkestr tərəfindən sevinc bəxş edən tərənnümü, xoş, qıvrıq oyunları ciddi şəkildə təqdir edilməlidir. Bayan Leyla və truppası hər gətdiyi yerdə rəğbətlə qarşılanıb, sənətindəki incəlik və məharəti uğuru göstərib. Ruhunu oxşayan, milli duyğuları qabardan bu şeş-qilər və rəqsləri izlənməyə və dinlənməyə layiqdir."

Şəxsi arxivimizdə "Azəri Türk Sinema Teatrları"nda fəaliyyət göstərən Leyla xanımın və böyük ehtimalla onun truppasının üzvü olan Teymur adlı gənc sənətcinin milli geyimdə çəkilən fotosəkilləri mövcuddur.

Türkiyənin "Cümhuriyyət" qəzetinin 1940-cı il aprel ayının 1-

də dərc etdiyi "Sinemada bir yaranma hadisəsi" başlıqlı kiçik xəbərdən məlum olur ki, "Azəri Türk Sinema Teatrları" həmin il fəaliyyət göstərmiş. Yəni həmin qəzetin 1941-ci il 21 may tarixli sayında bu kinoteatrdə film göstərilərkən qurğunun partladığı və yanğın baş verdiyi xəbəri dərc olunub. Xəbərdə yanğının söndürüldüyü, film və maqinanın 1000 lirə dəyərində sığortalandığı qeyd edilib.

"Cümhuriyyət" qəzetinin 10 avqust 1942-ci il tarixli sayında isə "Azəri Türk Sinema Teatrları"nın bələdiyyə nizamnaməsinə zidd hərəkətinə görə bir həftəlik

filminin orijinal (azəri şivəsi ilə) surətini İstanbuldakı yurddaşlara təqdim etdi. Filmdən öncə dərnək başqanı tamaşaçılara xitabən belə dedi: "Tamamilə azəri türkünün bir məhsulu olaraq burada bir əsər seyr edə bilərsiniz. Bu gözəl bir məltəm kimi ta yurduzdan əsib bizə qədər varan havanı için-için alarkən bundan 42 il öncəki müstəqil Azərbaycanı yaşayacağıq. Çünki bu əsərdə istilanın bədbəxt hər hansı bir ləkəsi gözümüzə çarpmayacaqdır".

Qeyd edək ki, "Birlik film"nin qurucusu da azərbaycanlı olub. 1946-cı ildə İskəndər Nəcəf adlı həmyerlimiz "Birlik film" şirkətini qurub, altı film istehsal edib. Bu filmlərin bəziləri Misirdə çəkilib və Misir kinematografiyasının inkişafına töhfə verib. İskəndər bəy "Yerli Film Yapanlar Cəmiyyəti"nin üzvü olub. "Birlik film"nin çəkdiyi filmlər bunlardır: "Prangasız Mahkumlar" (1964), "Saadet Şarkısı" (1958), "Kocatepe'nin Beş Atlısı" (1952), "Dağların Kızı Ruhşar" (1952), "Çıldırın Kadını" (1948), "Yanık Kaval" (1947).

Sovet Azərbaycanında çəkilən filmləri Türkiyədə ən çox təbliğ edən isə mühacir pilot Məhəmməd Altunbay olub. M.Altunbayın öz həyatı haqqında Türkiyədə "Kafkas Film" şirkəti tərəfindən iki hissəli "501 nömrəli hücrə" adlı kino çəkilib. 1967-ci ildə çəkilən filmin girişində Azərbaycan Cümhuriyyətinin himni səsləndirilib.

M.Altunbay "Kafkas Film" şirkəti ilə "Sovietexport" şirkətindən 1977-ci ildə "Dədə Qorqud" filminin yayım hüququnu alıb. Türkiyə rəsmi orqanlarının Altunbaya 25.02.1982-ci ildə təqdim etdikləri sənəddə "Dədə Qorqud"un bu ölkədə göstərilməsinə icazə verilib. Altunbay eyni illərdə "Nəsimi" filminin də Türkiyədə yayınlanması iznini əldə edib. Bu film Türkiyədə "Ölməyən fəzilət. Topal Teymur və Nəsimi" adı ilə təqdim olunub. Hər iki filmin Türkiyədəki afişası şəxsi arxivimizdə mövcuddur. Altunbay özbək filmi olan "İbn Sina'nın da hüququnu əldə edib.

Azərbaycanlı
Küçük Temurdan bir hatıra

Böyük salonun qapısı üzərində Türkiyə və Azərbaycan bayraqları asılıb, ziyafət Türkiyə və Azərbaycan milli marşları ilə başlayıb. Hər iki marş ayaqda dinlənilib, ondan sonra müvəffəqiyyətlə Azərbaycan, Türkiyə və Qırım musiqiçiləri milli hava çalıb, milli geyimlərdə edilən milli rəqslər çox al-

Oxu, oxut, abunə ol!